UREDNIŠTVO ZARJE je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 8 (tiskarna I. nadstr.). Uradne ure za stranke so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

NAROČNINA: celoletna po pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21·60, polletna K 10·80, četrtletna K 5·40, mesečna K 1·80; za Nemčijo celoletno K 26·40; za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 36·—.

Posamezne številke po 8 vin.

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob pol 11. dopoldne.

UPRAVNIŠTVO se nahaja v Šelenburgovi ulici štev. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 3. do 7. zvečer.

Inserati: enostopna petitvrstica 30 vin., pogojen prostor, poslana in reklame 40 vin. — Inserate sprejema upravništvo.

Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo.

Reklamacije lista so poštnine proste.

Štev. 341. **V Ljubljani, v petek dne 26. julija 1912.** **Leto II.**

Avstrijski marinizem.

Če hoče avstrijsko prebivalstvo zvedeti, kakšne namene imajo gospodje, katerim je božja šaljivost izročila usodo narodov v habsburški državi, tedaj naj nikar ne vprašujejo svojih ministrov, kajti tam ne bodo dosegli prav nič druzega kakor skomizgavanje in v najboljšem slučaju kakšen skrivnosten pogled. Zlasti če gre za kakšne važnejše zadeve, hodi izkušen Avstrijanec po informacije v tujino. Tam vsaj ni popolnoma izključeno, da kaj zve.

Kdor ne pozna avstrijskih šeg, bi lahko mislil, da je to hudobna izmišljotina nepatriotičnega duha, ki nima druzega dela, kakor da smeši svojo domovino. Ali to je zmota. Take navade imamo pri nas, v državi vsakovrstnih zanimivih špecialitet. Odkod so n. pr. Avstrijci zvedeli, da bodo dobili drednote? Nikjer ni bilo sklenjeno tako naročilo, nikjer ni bil dovoljen denar za ladje po šestdeset miljonov kron. Komu bi moglo sploh priti na misel, da se v takih razmerah gradi? Ali Angleži so natančno vedeli, da se v tržaškem Stabilimento Tecnico stavi drednot in da jih misli Avstrija zgraditi še več.

Ko je ta vest iz tujine povzročila tudi doma nekoliko zanimanja za to našo novo slavo in prišla naposled tudi interpelacija v parlament, se je odigrala zabavna burka, ob kakršnih se razveseljujejo veliki otroci v Avstriji: Država ne gradi nič, prav nič, je odgovoril minister; država ne more graditi nobenih ladij, ker nima pokritja zanje; če pa gradi kakšna privatna družba nove čolne, je to popolnoma privatna zadeva, o kateri ne more minister ničesar povedati.

Da zgradi kakšno podjetje jahto brez naročila, v nadi, da se bo našel kupec, ako bo barka čedna, to je mogoče, dasi se navadno niti taki šinakli ne izdelujejo tako kakor barčice, ki jih starši kupujejo otrokom za Miklavža in za božič. Trgovina s takim blagom je menda nekoliko preveč riskantna. Da bi pa katerakoli družba gradila drednote na svoj račun, za špekulacijo, tega ne verjame niti Bedvin iz Sahare, ki še nikoli ni slišal, kaj je kapitalizem in kakšne so njegove šege. Samo Avstrijcem je mogoče natveziti kaj takega.

Seveda se je pozneje izkazalo, da je bil že prvi drednot naročen, da so bili načrti zanj izdelani v mornariškem oddelku vojnega ministrstva in da je družba, ki ga je gradila, natančno vedela, da ga gradi za državo. Vlada je bila enostavno prepričana, da ji delegacije ne bodo odrekle take malenkosti kakor par sto miljonov kron za take lične barčice. Seveda se vlada v tem res ni prevarila.

Angleži so vedeli, kaj je in kaj bo, ko se nam v Avstriji ni niti sanjalo. Prav te dni se je pa v angleškem parlamentu zopet govorilo o mornarici in pri tem se je omenjala tudi Avstrija. Lord Churchill je razpravljal med drugim o potrebi angleške eskadre na sredozemskem morju in je pri tej priliki dejal, da mora omeniti vesti, ki jih je dobila admraliteta, da ima ena izmed sredozemskih držav poseben mornariški program, in da bo morala Anglija temu dejstvu posvetiti posebno pozornost.

To se očitno nanaša na Avstrijo. Jasneje nego lord Churchill je pa to povedal vodja konservativne opozicije, ki je dejal: »Ob sredozemskem morju imamo neko državo, ki šteje šele zadnja leta med pomorskimi silami. S samo tristo milj obrežja in brez prekomorskega posestva se pripravlja zdaj Avstro-Ogrka, da pride med močne pomorske sile — po kateri iniciativi, se ne ve. To dejstvo je največjega pomena.«

Churchillove in Balfourjeve besede so pa tudi velikega pomena — za nas. Angleži niso ljudje, ki bi preveč respektirali kakšno reč, ki ne zaslužuje respekta. Naša dosedanja mornarica jim ne more tako silno imponirati, da bi se morali v svojem mornariškem načrtu prav posebno ozirati nanjo. Tudi če bodo dograjeni oni štirje drednoti, ki so za avstrijske potrebe popolnoma odveč, še ne bo naša marina to, kar imenujejo Angleži »močno mornarico«. Kakšne vesti imajo torej v Londonu, da jih omenja prvi lord admiralitete javno v parlamentu in pravi, da jim bo morala Anglija posvečati vso pozornost? Lani je bilo v delegacijah dovoljenih 215 miljonov za nove ladje; za ta denar se nabavljajo 4 drednoti in spremljevalne ladje. Vse to se je javno sklepalo in ves svet pozna ta načrt. Če bi mogel delati Angležem skrbi, tedaj bi si bili že lani belili glave, ker nimajo navade, da bi čakali s takimi rečmi. A lani je bilo vse mirno.

Toda Churchill pravi, da je dobil vesti, po katerih ima Avstrija drug mornariški načrt. In Balfourjeve besede se popolnoma vjemajo s tem. Kakšne morejo biti te vesti?

Nedvomno se vjemajo s tistimi govoricami, ki zatrjujejo, da hoče Avstrija zgraditi dvanajst drednotov. Po takem načrtu bi naša država kajpada postala močna pomorska sila, in če je na tem kaj resnice, je že umljivo, da hoče Anglija vpoštevati našo mornarico, katero smatra za levo krilo nemške mornarice.

Toda proti takemu načrtu bi moralo avstrijsko ljudstvo z največjo odločnostjo protestirati. Zakaj to bi bila blaznost, ki se ne da opravičiti z nobenega stališča. Avstrija nima takih potreb, Avstrija tudi nima takega bogastva. Dvanajst drednotov pomeni dvanajstkrat šestdeset miljonov kron, ne glede na velikanske stroške za manjše ladje, ki so »neizogibne«, če se zgradi taka šuma titanskih bark. To bi bila miljarda za same ladje. Za te pa bi bilo treba potem seveda tudi častnikov in mornarjev in neštetih drugih reči, ki bi povzročale leto za letom rastoče ogromne redne stroške.

Že koncem leta 1910. so znašali avstrijski državni dolgovi dvanajst miljard. Čez petsto miljonov kron požirajo na leto le obresti tega dolga. Strašen je davek, ki ga plačuje na ta način avstrijsko prebivalstvo mednarodnemu kapitalizmu. In pri tem znaša primanjkljaj v našem proračunu okrog 250 miljonov. To se pravi, da ne moremo pokrivati potreb, ki so nujne, da se ne morejo izvrševati važne, potrebne reforme, da ne moremo svojemu gospodarstvu pomagati na noge.

V našem finančnem položaju je varčnost neizogibna, če se imamo obvarovati bankrota. Ali varčnost mora biti pametna in pričeti se mora pri nepotrebnih izdatkih. Blazno je opuščati investicije, ki lahko prineso sadove, zanemarjati kulturo, ki ima ljudstvu podati sposobnost za delo in razvoj, razmetavati pa denar za najneproduktivnejše namene, za bojne ladje in topove. Če so Angleži prav poučeni, tedaj se mora proti takim načrtom dvigniti najmogočnejši odpor. Avstrijski narodi niso samo zaradi nenasitne častihlepnosti nekaterih prenapetih glav na svetu.

Ljubljanski občinski svet.

Izredna seja.

Ljubljana, 25. julija.

Župan dr. Tavčar otvarja sejo ob pol 7. zvečer in konštatira sklepčnost. Odsotni so dr. Ambrositsch, Schmitt, Reisner in Černe. Overovatelja sta obč. svetnika Ivan Knez in Rojina.

K odobrenju zapisnika zadnje javne seje se oglasi obč. svetnik dr. **Zajec** in prosi, da se ta točka odloži na dnevni red redne bodoče seje, ker je treba zapisnik popraviti in se to lehko zgodi sporazumno.

Župan ugodi tej prošnji.

C. kr. državna obrtna šola.

V imenu finančnega odseka poroča obč. svetnik **Milohnoja** o dopisu c. kr. dež. vlade glede na končno ureditev razmerja med c. kr. erarjem in mestno občino v zadevi c. kr. državne obrtne šole. Vlada je odgovorila zelo naklonjeno na tozadevno ponudbo občine, zahteva le brezpogojno prispevek 28.000 K za notranjo opravo in nekatere druge malenkosti. Ena določba pa je za mestno občino težka, namreč, da občina plača vse pristojbine. Pa tudi pri tej težkoči se ni treba ustaviti, ker finančno ministrstvo lehko dovoli odpis. Glede na odškodnino se je finančni odsek posvetoval in sklenil: 1. Od vlade stavljeni pogoji se sprejmo pod pogojem, da se ustanovi elektrotehniška šola. 2. Za notranje potrebščine dovoli mesto brezpogojno 28.000 kron. 3. Če bi se poslopje državne obrtne šole vzelo svojemu namenu, dobi mestna občina polovico cenilne vrednosti.

Občinski svetnik dr. **Zajec** izjavlja, da bo njegova stranka glasovala za vse predloge finančnega odseka. Boji se, da bo ljubljanska občina dolgo morala krvaveti vsled finančnih bremen obrtne šole; zategadelj bi vlada morala izdatneje priskočiti mestu na pomoč, kakor je. V finančnem oziru so se napravile za Hribarjevega županovanja velike napake.

Občinski svetnik **Pammer** izjavlja, da bodo Nemci glasovali za predloge in predlaga majhno štilistično spremembo v predlogih: v prvem predlogu naj se glasi zaradi večje jasnosti »tudi elektrotehniška šola«.

Podžupan dr. **Triller** pripoveduje zgodovino vprašanja o ustanovitvi obrtne šole. Vlada je sprevidela veliko važnost državne obrtne šole za ves jug. Težkoče pa so bile zlasti v finančnem ministrstvu zategadelj, ker se dežela ni prav nič zavzela za državno obrtno šolo; pač pa se je z vso silo zavzelo za zadevo ministrstvo za javna dela in zato predlagam, da se župana pooblašča, naj se izreče zahvalo temu ministrstvu. Finančno ministrstvo pa je nam nastavilo dvakrat nož na prsi. Zato naj se župan pooblasti, da pojasni finančnemu ministrstvu finančni položaj.

Župan dr. **Tavčar** izreče govorniku grajo zaradi izraza, da je finančno ministrstvo nastavilo nož na prsi.

Obč. svetnik dr. **Zajec** udriha čez dr. Trillerja zaradi očitkov proti deželi in napada bivšega župana Hribarja zaradi postopanja v tej zadevi. Hribar je storil s tedanjim finančnim ministrom Bilinskijem pogodbo, po kateri bo Ljubljana oškodovana za več sto tisočakov. Kritizira še nadaljno postopanje liberalne stranke v tej zadevi, češ da ni informirala javnosti.

Župan dr. **Tavčar** pravi, da se ne bo spuščal v obdolžitve. Razprave z vlado se ne morejo vedno obešati na veliki zvon. Pogodba z državo pa se je sklenila sporazumno z zastopniki liberalne, klerikalne in nemško-nacionalne stranke. Država stoji na stališču, da mora poslopje za državno obrtno šolo vedno zgraditi občina.

Obč. svetnik **E. Kristan:** Glasoval bom za predloge finančnega odseka, da se vsa zadeva pospeši. Prav tako bom glasoval tudi za podžupanov predlog, da se dobe od finančnega ministrstva finančne olajšave. Ne bom pa glasoval za zahvalo ministrstvu javnih del, zakaj kar je storilo ministrstvo, to je bila samo njega dolžnost.

Poročevalec **Milohnoja** se pridruži spreminjevalnemu predlogu obč. svetnika Pammerja in formulira prvi predlog takole: Mestna občina sprejme od države stavljene pogoje pod pogojem, da ustanovi država poleg mehanično-tehničnega in stavbinskega oddelka še elektrotehnični oddelek.

Nato sledi glasovanje. Finančnega odseka predlogi se sprejmo soglasno, prav tako predlog dr. Trillerja, da se da županu pooblastilo v zadevi dosege finančnih olajšav. Predlog za zahvalo ministrstvu javnih del se sprejme z liberalnimi glasovi.

Nujen predlog.

Poročevalec **Milohnoja** utemeljuje v imenu finančnega odseka nujen predlog, da se ponudi neka parcela po 14 K. Nujnost se sprejme, prav tako predlog.

Župan zaključi sejo četrt na osem.

Ljubljana in Kranjsko.

— **Hofrat in klerikalci.** Predkratkim se je nekaj uradnikov finančne direkcije udeležilo shoda liberalnih zaupnikov; finančni ravnatelj dvorni svetnik je bil predrzen dovolj, da je obesil dotičnim uradnikom na vrat disciplinarno preiskavo. Naše mnenje o politični inte-

EMILE ZOLA:

Rim.

«Gospoda«, je dejal z enostavnim velikim izrazom, »ni mi treba, da bi Vaju prosil za molčečnost. Pohujšanje moramo odvračati od cerkve, ki ni kriva, ker ne more biti kriva. Izročiti našega človeka, tudi če je hudodelec, meščanskim sodiščem, bi bilo lahko tolik, kolikor zadeti vso cerkev, ker bi se hudobne strasti polastile zadeve in obremenile cerkev z odgovornostjo za zločin. Dovolj je, da izročimo morilca božjim rokam, ki ga bodo znale bolj gotovo kaznovati. Oh, kar se mene tiče, bodisi da je zadeta moja oseba, moja obitelj, moja najnežnejša čuvstva — v imenu Kristusovem, ki je umrl na križu, izjavljam, da ne čutim ne srda ne potrebe maščevanja, da brišem morilčevo ime iz svojega spomina in pogrezam njegovo gnusno dejanje v večni molk groba!«

Njegova visoka postava je bila videti, kakor da je še zrasla, ko je z iztegnjeno roko izrekal to prisego, prepuščajoč svoje sovražnike edino božji pravičnosti; zakaj govoril ni le o Santobonu, temuč tudi o kardinalu Sanguinettiju, čigar zlosrečni vpliv je uganil. Ob misli na temni boj za tiaro, na vse zlo in na vso pohlepnost, ki se je gibala na dnu temin, ga je v junaštvu njegovega ponosa pretresla neskončna žalost, tragična bolest.

Ko sta se Pierre in don Vigilio priklonila, obljubujoča, da bosta molčala, ga je pa vendar pograbilo nekaj nepremagljivega in kljub vsej sili, da bi zadušil ginjenost v svojih prsih, je nehote zaihtel.

»O, ubogo moje dete, ubogo moje dete!« je jecljal. »Oh, edini sin našega plemena, edina ljubezen in edino upanje mojega srca! Oh umreti, tako umreti!«

Ali Benedeta je zopet planila po konci.

»Umreti? Kdo pa? Dario? . . . Tega ne pripustim. Negovali ga bomo, vrnili se bomo k njemu, vzeli ga v naročje in ga rešili. Pridite, stric, pridite hitro . . . Jaz ne pustim, da bi umrl, jaz ne pustim, jaz ne pustim!«

Šla je do vrat in nič ji ne bi bilo moglo zabraniti povratka v sobo; tedaj pa se je prikazala Viktorina zmedenega obraza. Kljub svoji vedri pokojnosti je izgubila ves pogum.

»Doktor prosi milostivo in Vašo eminenco, da prideta takoj, ali takoj!«

Pierre, ki je bil od vseh teh reči popolnoma potrt, jima ni sledil, temuč je ostal z don Vigilijem v osojni sobi. Kaj, strup, strup, lično skrit, kakor v dobi Borgije, od potuhnjenega izdajalca, katerega se ne upajo niti ovaditi sodišču, ponuden v tem sadju! Spomnil se je na svoj razgovor na povratku iz Frascatija, in kako skeptičen je bil on, Parižan, napram onim legendarnim kemikalijam, ki jih je pripuščal samo v petem dejanju kakšne romantične drame. In vendar so bile resnične, te gnusne povesti o zastrupljenih cvetlicah in nožih, o nadležnih prelatih in celo o papežih, ki so se spravljali s sveta, ko se jim je prinašala šokolada za zajtrk; zdaj ni več mogel dvomiti: Ta strastni, tragični Santobono je zastrupljevalec. V tej grozni razsvetljavi je videl ves včerajšnji dan pred seboj; spomnil se je na besede častihlepnosti in grožnje, ki jih je bil slišal v stanovanju kardinala Sanguinettija, na to, kako je hitel, hoteč ravnati še pred verjetno smrtjo vladajočega papeža, na sugestijo zločina v imenu rešitve cerkve, na župnika, ki ga je srečal na cesti, pa na to košaro, ki jo je duhovnik tako pobožno držal na kolenih in ki se je tako dolgo vozila po mraku žalobne Kampanje — na to košaro, ki ga je zdaj zasledovala kakor mora in je zdaj moral venomer misliti na njeno obliko, barvo in na njen duh. Strup, strup! Torej je vendar resnično! Kaj takega se še vedno pretaka v temi črne družbe, sredi vsega besnega poželjenja po osvojevanju in po vladi!

In nenadoma mu je vstala v spominu tudi postava Prade. Prej, ko ga je Benedeta tako srdito tožila, je bil stopil malce naprej, hoteč ga zagovarjati in povedati, kar je vedel o stvari, o točki, odkoder je prišla košara, o roki, ki je namešala strup. Ali naenkrat je odrevenel ob novi misli; četudi Prada ni izvršil zločina, je vendar pustil, da se je storil. Drug spomin, oster, kakor bodalo, ga je presunil — spomin na malo črno kokoš v mračni okolici osterije, ki je ležala mrtva pod skednjem, kakor da jo je strela zadela, s tenkim, skoraj vijoličastim curkom krvi, ki ji je tekla iz kljuna. In tukaj, pod stojalom, leži prav tako Tata, papiga, topla in ohlapna, s kapljo krvi na kljunu. Zakaj se je torej Prada lagal, zakaj je govoril o boju? Vse temne strasti, vsakovrstni boji so se tukaj prepletali in v tem mraku se Pierre ni več spoznal, kakor si ni mogel domisliti strašne borbe, ki se je morala v plesni noči odigrati v možganih tega moža. Ni si ga mogel več misliti ob svoji strani, ni si mogel priklicati njegove postave na jutrnjem izprehodu do palače Boccanera, ne da bi vztrepetal; zakaj natihem je uganil strahoto, ki se je odločila pred temi vrati. Sicer pa: Naj je to storil iz sovraštva do kardinala ali pa v nadi na zgrešeno pušico, ki bi ga z okrutno slučajnostjo na slepo srečo maščevala — kljub vsem temotam in kljub vsaki nemogočnosti je bilo pribito dejstvo: Prada je vedel, Prada bi bil lahko usodi zastavil pot, pa jo je pustil, da je dovršila svoje smrtno delo.

Ali ko je Pierre obrnil glavo, je opazil don Vigilija tako zmedenega in bledega na stolu ob strani, odkoder se ni ganil, da se je ustrašil, misleč, da je tudi njega zadelo.

»Ste li bolni?«

Začetkoma je bilo, kakor da tajnik noče odgovarjati, tako mu je groza stiskala grlo. Potem je dejal s tihim glasom:

»Ne, ne, jaz nisem jedel . . . O veliki Bog, če pomislim, kako me je mikalo in da mi je branila le spoštljivost, ker nisem Njega eminence videl jesti!«

Ob misli, da ga je le njegova ponižnost rešila, mu je mrzlica pretresla vse telo, in na njegovih rokah, na njegovem obrazu je ostal hlad bližnje smrti, ki jo je občutil, ko je zavela mimo

Naposled je dvakrat vzdihnil in napravil kretnjo, kakor da hoče v svojem strahu prepoditi grozoto.

»Oh, Paparelli, Paparelli!« je mrmral.

Zelo razburjen, se je trudil Pierre, vedoč, kako sodi o nosilcu vlečke, da bi izvedel kaj več od njega.

»Kaj, kaj mislite o tem? Ali ga dolžite? ... Mislite li, da so ga oni pripravili, da so oni začetniki?«

Beseda »jezuiti« se ni niti izrekla; ali velika črna senca je preplavala skozi jasno solnčno svetlobo obednice, ki se je navidezno za trenotek stemnila.

»Oni!« je vzkliknil don Vigilio. »O da! Povsod so oni, vsakčas so oni! Kjer je jok, kjer je smrt, tam so oni. In meni je bilo namenjeno. Čudim se, da me ni zadelo!«

In zopet je izbruhnila iz njega zamolkla tožba polna sovraštva, gnusa in togote:

»O Paparelli, Paparelli!«

Obmolknil je; nič več ni odgovarjal in svoje zmedene poglede je upiral v stene, kakor da ima iz njih stopiti nosilec vlečke s svojim medlim, zgubančenim, starodeviškim obrazom, z drobnimi koraki glodajoče miši, s skrivnostnimi, roparskimi rokami, ki so prinesle pozabljeno košaro smokev iz kuhinjske izbe, da jo postavijo na mizo.

Zdaj sta se oba odločila, da se vrneta v sobo, kjer bi ju utegnili potrebovati, in ko je Pierre vstopil, ga je siloma pograbila srce trgajoča slika, ki se mu je prikazala. Že pol ure je doktor Giordano, ki je slutil strup, rabil navadna sredstva, neko bljuvalo, potem magnezijo, naposled je dal od Viktorine beljak stepsti v vodi. Ali zlo se je tako bliskovito povečavalo, da je bila zdaj vsaka pomoč brez koristi. Dario, slečen ležeč na hrbtu, gornje telo podprto z blazinami in roke iztegnjene ob životu, je bil videti strašen; premagala ga je tista grozeča pijanost, ki označuje to skrivnostno, grozno zlo, katero je uničilo že monsinjora Galla in mnogo drugih. Omotica ga je porazila, oči so se boljinbolj udirale v črne jame, obraz se je vidoma sušil, staral in se odeval s sivo, prsteno senco. Ves utrujen je imel oči že nekaj časa stisnjene; na njem ni bilo nič živega več razun mučnih, globokih dihov, ki so mu dvigali prsi. In poleg, sklonjena nad ubogi obraz umirajočega, je stala Benedeta; vse njegove bolečine je trpela z njim, in taka brezmočna muka jo je obšla, da je same ni bilo spoznati, da je bila vsa bleda in od strahu tako razburjena, kakor da grabi smrt z njim vred stopnjema tudi njo.

ligenci tistih uradnikov, ki slepo drve za liberalno stranko in ki jih klavrni zgledi breznačelnosti, nedoslednosti in neodločnosti te stranke še niso izmodrili, ni ravno visoko. Ampak to mnenje nas prav nič ne ovira, da z vso odločnostjo obsojamo nezaslišani in nepostavni atentat g. Klimenta na njih državljansko svobodo. Uradnik prodaja državi svojo delovno moč, sicer pa je po zakonu njegova osebnost svobodna in zavarovana pred atentati tesnoprsnih birokratov. Dejanje finančnega ravnatelja po klerikalni milosti je škandal prve vrste in tako očitno kršenje zakona, da bi ga uprava, ki hoče čuvati vsaj videz objektivnosti ne smela trpeti. V deželnem zboru so spravili liberalni poslanci v obliki interpelacije na deželnega predsednika Klimentovo nesramnost v razgovor. In kaj je odgovoril baron Schwarz, stražar državne uprave na Kranjskem, ki je obenem tudi vrhovni načelnik finančne direkcije? Namesto da bi bil v državnih zakonih zajamčeno in grdo poteptano politično pravico uradnikov branil in ustavil zakonolomno Klimentovo početje, je v svojem odgovoru dejal, da je bila na omenjenem shodu sklenjena nezaupnica vladi, in izjavil, da smatra udeležbo državnih uradnikov pri sklepanju takih resolucij za nedopustno in da naj si prizadeti uradniki eventualne posledice sami pripišejo. Predlog, da se o Schwarzovi impertinenci, ki obrača državne osnovne zakone na glavo in postavlja uradnike za nekake politične kastrate, brez državljanskih pravic in brez vse osebne svobode, otvori debata, je bil z nemškimi in klerikalnimi glasovi odklonjen. Vedenju nemških veleposestnikov se ne čudimo, ker od te politične bagaže ni pričakovati obrambe političnih pravic in politične svobode. Ampak glasovanje klerikalnih poslancev je prav živa slika nizkega policajstva, ki preveva Šusteršičevo kohorto: hofrat z zlatim ovratnikom jim je bog, pred katerim zleze tem žalostnim junakom ves pogum v hlače. Če pljujejo na pravice uradništva, lehko uganemo, kako mislijo o delavskih pravicah!

— **Stranka političnih tercialk,** ki se po domače tudi liberalna ali pa narodno-napredna stranka imenuje, je postala malobesedna. Po nesrečnem poskusu, da bi s Cankarjevo šalo olepšal svojo moščansko grdobijo, se je »Sl. Narod« zavil v najglobokejši molk in bi po starodavni, a zato nič bolj uspešni metodi tiča noja, spravil škandalozno afero ali jo pa vsaj pokril s plaščem pozabljenja. Glasilo najnovejših križarjev, ki bi jih vsaka klerikalna naborna komisija lehko z mirno vestjo potrdila za vojščake Kristusove, nam je takisto ostalo dolžno odgovora, kaj je bilo ob državnozborskih volitvah l. 1907, ko so z besedo in s plakati lagali, da je prišel dr. Adler z Dunaja v Ljubljano in da je socialno dmokratična stranka izpremenila svojo parolo za ožjo volitev v prilog Hribarja. Radovedni smo, če liberalna stranka tudi to lumparijo obsoja — po petih letih?

— **Ljudski park na zemljišču stare bolnice.** Prijatelj našega lista nam piše: Ugleden ljubljanski zdravnik me je predkratkim opozoril na prostrano in nezazidano stavbišče, kjer je stala stara bolnica in kjer že leta in leta ne raste druzega kot trava — ki ne dočaka kosca — in zemljiška renta. Svet je zasajen s košatimi, senčnatimi kostanji in bi se dal z malimi stroški začasno prirediti za ljudski park: otroci kolodvorskega okraja bi dobili igrišče in torišče, okoličansko, v bližnjih zavodih zaposleno delavstvo pa pripravno zavetišče ob opoldanskem oddihu. Mestni upravi priporočamo to misel v uvaževanje!

— **Pometanje Dunajske ceste** je naravnost škandalozno. Nepoškropljena cesta se pometa med peto in šesto uro zjutraj in še celo pozneje, ko prihajajo celi vlaki mlekaric v mesto in ko prihaja cela procesija okoličanskega delavstva v mesto. V zrak se dvigajo gosti oblaki cestnega prahu, ki se, kar ga ne požro pluča pasantov, vleže zopet na cestni tlak. Kakšen zmisel ima tako dviganje in premetavanje cestnega prahu in smeti, ki je za občinstvo resna higijenska nevarnost, to naj nam pojasni mestni ekonomat!

— **Strela** je udarila včeraj ob 3. popoldne na Bregu pri Borovnici v hlev vdove Kovačeve, vulgo Vrbin. Hlev je bil natlačen z mrvo in je pogorel do tal. Ker je bil objekt sredi med mnogimi drugimi poslopji, je bila nevarnost velika. Borovniški požarni brambi se je po napornem delu posrečilo, da je lokalizirala požar.

— **Požar.** Dne 12. t. m. dopoldne je nastal v lopi za steljo posestnika Gregorja Štefeta v Očadolju, okraj Kranj, na neznan način požar, ki je v kratkem času uničil celo gospodarsko poslopje z vso zalogo krme in slame in gospodarskim orodjem. Škode je 14.000 K, zavarovalnina pa znaša samo 1300 kron.

— **Cestni rop.** V soboto je šel 17letni kovaški učenec Karel Praznik iz Temenice v Šmartno pri Litiji, da nakupi več potrebnih stvari za se in za svojega gospodarja. Ko je šel fant pri Leskovcu skozi gozd, sta planila nanj dva že precej priletna moža z revolverji v rokah. Eden izmed roparjev je držal fantu pred glavo revolver, drugi pa mu je potegnil iz žepa denarnico, v kateri je imel fant 105 kron denarja. Nato sta roparja pobegnila.

— **Nagla smrt.** Dne 22. t. m. sta se pripeljala z večernim vlakom v Novo mesto gg. Karol Baumgartner, rudniški nadzornik Alpinske montanske družbe na Dunaju, in pa Albin Waltl, ravnatelj v pokoju iz Celja. Oba popotnika sta prenočila v Novem mestu ter se drugi dan, dne 23. t. m. zjutraj odpeljala proti Črnomlju. Med potjo je stopil ravnatelj Waltl raz voz ter šel nekoliko časa poleg voza ter pri tem svojemu sopotovalcu Baumgartnerju tožil o neki telesni slabosti in utrujenosti. Preden sta Baumgartner in Waltl prišla v Črnomelj, se je čutil Waltl že čilejšega in ni svojemu prijatelju nič več tožil o bolečinah in slabosti, temveč v Črnomlju se je takoj podal v Lacknerjevem hotelu v svojo sobo. Po preteku pol ure je Waltl poklical svojega spremljevalca Baumgartnerja, ki je bil takrat na vrtu hotela Lackner, v svojo sobo ter jel tožiti o raznih krčih in precejšnjih bolečinah v prsih. Ker je bil Baumgartner prepričan, da je Waltl zelo bolan, je poslal po zdravnika dr. Maleriča, ki mu je dal potrebna zdravila. Nato so bolnika za kratek čas pustili in se podali iz sobe. Po kratkem preteku se je vrnila v bolnikovo sobo Hedvika Rapuš, ki je uslužbena v hotelu Lackner, ter zapazila, da je Waltl mrtev. Zadela ga je srčna kap. Waltl je star kakih 60 let. Njegovo truplo bodo prepeljali v Celje.

— **Ljubezniv sin.** 66letnega bajtarja Mihaela Hafnerja v Stari Loki je te dni njegov sin v prepiru sunil z gnojnimi vilami v desno stegno in ga težko ranil.

— **Strela užgala hlev.** Včeraj popoldne, ko je sredi popoldneva nenadoma vstala nevihta, je strela udarila v Gorjančev hlev na Viču. Hlev in vso mrva je uničil ogenj. Viška požarna bramba je prihitela na kraj nesreče in omejila ogenj.

— **Deželni tajnik** Fran Korošec je v sredo utonil pri kopanju v Savi pri Dolskem. Truplo so orožniki dobili v Savi pri Lazah.

— **Tatvina.** Zidarju Jožefu Remcu je nekdo ukradel srebrno žepno uro z dvojnim pokrovom in srebrno oklopno verižico. Policija je tatu na sledu.

— **Našla se je verižica** s spominskim obeskom. Kdor jo je izgubil, jo dobi pri najditelju Ulica na grad št. 4, pritličje.

— **Kinematograf »Ideal«.** Danes v petek, dne 26. julija: Specialni večer. 1. Mesto sanj. (Potovalna slika.) 2. Nastanitev vojakov. (Humoristično) 3. Milijonar in lokomotivni spremevodnik. (Amerikanska drama.) 4. Stari model. (Humoreska.) Samo zvečer. 5. Čuda rastlinstva. (Naravni posnetek.) 6. Žensko srce. (Dramatično.) Samo zvečer. 7. Dežnik. (Jako komično.) Jutri, v soboto, dne 27. julija: Niti usode. V soboto, dne 3. avgusta: Ženski detektiv. (Prvomočna detektivska učikovitost.)

Koroško.

— **Izgredi v Limerčah.** V Fischlovi tovarni za žganje je, kakor smo že poročali, izbruhnila stavka. V torek zvečer je bil pri Grömmerju v Celovcu ogromno obiskan ljudski shod, na katerem se je celovško in okoličansko delavstvo izreklo za solidarno s stavkujočimi in jim zagotovilo moralno in gmotno podporo. Po shodu, ki se je izvršil v popolnem redu, je odšel del zborovalcev v Limerče pred Fischlovo tovarno. Pri demonstraciji je bilo na tovarni razbitih več šip. Posredovala je žandarmerija, ki je aretirala sedem demonstrantov. Demonstranti tiče še vedno v zaporu in je bil dosedaj ves trud dr. Walterja, da jih izpuste na svobodo, brezuspešen. Izgrede je pripisati silnemu ogorčenju, ki vlada med delavstvom nad provokacijami Fischlove firme. Demonstracije so bile okrajnemu glavarstvu zaželjen povod, da šikanira stavkujoče delavce in je prepovedalo stavkovno stražo. Kaj taka odredba za stavkujoče pomeni, je vsakemu jasno; ko je delavstvo izvedelo za nezakonito odredbo, se ga je polotila še večja razburjenost. V sredo dopoldne so se podali delavski zaupniki z državnim poslancem sodrugom Grögrom na okrajno glavarstvo, da prekliče svojo prepoved. Vladni svetnik Harbach je obljubil, da razveljavi prepoved stavkovnih straž v četrtek, pač pa prepove vsako zbiranje stavkujočih pred tovarno. Da se delavstvu jemlje koalicijska svoboda zaradi pobitih šip, je nezaslišana policijska persekucija, ki naj pomaga zlomiti stavko. **Za delavstvo so Limerče pri Celovcu zaprte.**

— **Požar v tovarni za usnje.** V tovarni za usnje B. Schoberja tik Volšperka je izbruhnil v sredo zvečer nevaren požar, ki bi bil lahko postal usoden za celo mesto. Ogenj je nastal v strojnici in se silno hitro razširil po celi tovarni. Uničil je celo strojnico, pogorelo je več skladov kož, več sodov masti, zaloga jermenov in en del sušilnice. Gasilci in vojaki so ubranili pred ognjem veliko skladišče, ki stoji nasproti tovarni. Če bi se bilo to skladišče vnelo, potem bi bil ogenj gotovo prešel na mesto. Škoda znaša nad 40.000 kron. Tovarna je zavarovana, vendar ne bo vsa škoda pokrita z zavarovalnino. Kako je nastal ogenj v strojnici še ni znano, bržkone pa vsled neprevidnosti.

— **Dva laška vohuna** so pripeljali v sredo orožniki iz Ziljske doline v Beljak, kjer so jih zaprli. Oba sta elegantno oblečena kot turista in si nadevata napačna imena. Pri njih so zaplenili veliko sumljivih skic in fotografij avstrijskih utrdb ob koroški meji.

Goriško.

— **Okrajna organizacija jugoslovanske socialno demokratične stranke v Gorici** priredi v nedeljo 28. julija veliko delavsko veselico na prostornem dvorišču gostilne Štefana Furlana v Podgori (blizu novega železnega mosta pri barki). Pri veselici sodelujejo iz prijaznosti sledeči pevski zbori: Delavski pevski zbor iz Podgore; pevski zbor »Izobraževalnega delavskega društva« iz Solkana in »Delavski pevski zbor« iz Gorice. Med veselico in pri plesu bode svirala goriška godba pod vodstvom gospoda Barazzeti. Ob 2. popoldne sprejem sodrugov na veseličnem prostoru; ob pol 3. popoldne slavnostni govor na veseličnem prostoru; ob pol 4. popoldne začetek veselice. Po končani veselici prične javen ples na nalašč zato pripravljenem odru, ki bo trajal v pozno noč. Vstopnina k veselici za moške 30 vin.; ženske in otroci v spremstvu so vstopnine prosti. Vstopnina k plesu za vsak komad 10 vin. Čisti dobiček veselice je namenjen »miljonskemu skladu« »Zarje«. V slučaju slabega vremena se preloži veselica na prihodnjo nedeljo, 4. avgusta t. l.

Veseličnl odbor.

— **Vstopnice k veselici,** ki jo priredi okrajna organizacija v Gorici so v predprodaji: v Solkanu pri sodrugu Josipu Sreberniču; v Št. Andrežu pri sodrugu Petru Brisko; v Sovodnjah pri sodrugu Cjanu Andreju; v Mirnu pri sodrugu Vinc. Štanta; v Vrtojbi pri sodrugu Iv. Arčonu; v Gorici pri sodrugu Al. Štolfa in v Podgori pri sodrugu Mihaelu Markiču.

— **Samomor zapeljanega dekleta.** V sredo zvečer ob tri četrt na 10. so potegnili v Beljaku trije delavci iz Drave utopljenko, neko mlado dekle. Zdravniku se je posrečilo, da je utopljenko rešil. Na policiji je dekle izpovedalo, da služi pri nekem beljaškem trgovcu in da je skočila v vodo iz obupa, ker jo je gospodar zapeljal.

— **Mladi tatovi.** Pred sodniki v Gorici so stali v ponedeljek 15- do 16-letni dečki F. Furlan, R. Fabjan, F. Brajnik in F. Guljat, ki so bili obtoženi različnih tatvin v mestu in okolici. Obsojeni so bili: Furlan na 8 mesecev, Fabjan na 18 mesecev, Brajnik na 13, Guljat na 10 mesecev in Batistič, ki ni bil navzoč, na 1 mesec težke ječe.

— **Novi poštni urad** za pismeno in vožno pošto prične poslovati 1. avgusta pri Sv. Andreju pri Gorici.

Istra.

— **Z magistratnega močvirja v Pulju.** V Rovinju se je vršila razprava proti bivšemu delavcu v mestni plinarni v Pulju, Josipu Zajcu, ker je krivo izpovedal pred preiskovalnim sodnikom, in sicer na korist svojemu predstojniku v plinarni po imenu Brosina, čegar sina so v soboto v Pulju aretirali. Brosina si je zidal hišo z občinskimi zidarji in občinskim denarjem. Zidarji so delali pri njem cel teden — v soboto pa so dobili plačilo v mestni plinarni. Med temi delavci je bil tudi Zajec. Pri preiskovalnem sodniku pe ja izjavil, da je res tudi on delal pri Brosini, toda le v svojih prostih urah in ob nedeljah in praznikih. Pokazalo pa se je, da Zajec ni govoril resnice. Zato je prišel pred sodnike. Pri razpravi je priznal, da je delal pri Brosini nad 100 dni, plačilo za to pa je dobil v mestni plinarni. Pravi, da je hotel s krivo izpovedbo pomagati Brosini, ki je bil vedno dober ž njim. Zajec je obsojen na tri tedne strogega zapora. Tudi ta razprava je pokazala, na kak način so se okoriščali nekateri mestni uradniki z občino in kako so oškodovali davkoplačevalce. Omenjamo, da se oni Brosina, o katerem je bilo govora pri razpravi, nahaja že dalje časa v preiskovalnem zaporu ter teče proti njemu preiskava.

Trst.

— **Izlet na Dunaj.** Zanimanje za ta izlet, ki se bo vršil ob priliki mednarodnega socialističnega kongresa leta 1913., je naravnost ogromno. Število priglašenih izletnikov je že sedaj prekosilo najboljše upe. Dobro je n. pr. zastopana tudi dežela. Naravnost veliko je pa priglašenih iz Istre in Dalmacije. Toda vse to še ni dovolj! Treba je še več. Potrebno je da bodo primorski sodrugi prav dobro zastopani in da bodo tvorili v velikem demonstrativnem sprevodu številno skupino. Zato je agitacija za izlet še vedno potrebna. Da bodo sodrugi (izlet ima strogo socialističen značaj) z izletom zadovoljni, o tem smo po vsaki seji izletnega odbora bolj in bolj prepričani. Poleg vožnje z avtomobili po dunajskih ulicah, poleg veselice v Praterju in obiska muzejev se pripravljajo še drugi izleti v lepe kraje bližnje okolice. Iz Trsta odide vlak tako, da bo možno izletnikom vživati krasen razgled s Semeringa. Tudi je preskrbljeno, da se bodo smeli vrniti izletniki z istim listkom z drugimi vlaki v Trst. Sodrugom pa priporočamo, da skrbe za potrebno agitacijo. Na delo torej, da bodo pri sprevodu na Dunaju naši kraji bogato zastopani.

— **Tržaška »Edinost«** je list, ki ne more napisati o socialni demokraciji ene same vrstice, da se ne bi o njej zlagala. Tako je tudi v torkovi številki naprtila našemu »Ljudskemu odru« sodelovanje pri slavnosti Rojanske cerkve. Potem pa govori o značajih. Povedali smo, da pevski zbor imenovanega društva kot tak in tudi nobeden izmed njegovih članov ni sodeloval pri imenovani slavnosti. »Ljudski oder« in njegov pevski zbor smatrajo tako sodelovanje pod svojo častjo. Tudi je nemogoče, da bi sodelovali, ker se pevski zbor še nikdar ni učil kake cerkvene pesmi. Mari mislite, da bo »Edinost« to infamijo, ki jo je zagrešila proti »Ljudskemu odru«, popravila? Ni treba pričakovati tolike odkritosrčnosti od lista, ki živi od laži in obrekovanja. Poleg tega je naprtila »Edinost« imenovanemu našemu društvu tudi prideve »italijansko-socialističen« Ljudski oder. S tem je hotela zloglasna tetka namigniti svojim bralcem, češ da je to naše društvo renegatsko in njen namen je bil agitirati že sedaj proti predavanjem »Ljudskega odra«. Ni prvič, ko agitirajo narodnjaki proti našim predavanjem. Večkrat so že skušali z bojkotom škodovati društvu in preprečiti predavanja, katerim ne more biti kos nobeno narodnjaško društvo. Bilo je vse zaman. »Ljudski oder« je dosedaj živel izključno od podpore naših sodrugov in zavednih delavcev. Njegovi člani so samo organizirani delavci in ti tvorijo tudi pretežen kontingent obiskovalcev njegovih predavanj. Takozvana tržaška narodna inteligenca se smatra za previsoko izobraženo, da bi zahajala na resnično kulturne večere, ki jih prireja naše

Umetniška razstava v Gorici.

Intimna razstava, ki smo jo imeli v Gorici od 1. do 15. julija, je bila zanimiva in poučna.

Zanimiva je bila zaradi del, ki so bila razstavljena, zaradi umetnikov, ki so bili zastopani, zaradi privatnih lastnikov slik in zaradi obiska. Poučna pa je bila za občinstvo in za umetnike.

Namen te razstave ni bil, da bi se morda delala barnumska reklama za tega ali onega umetnika; pa tudi ne, da bi se na nji kazala bahavost privatnih lastnikov slik, češ, glejte, kakšni meceni . . . Razstava je imela povsem skromen namen, ki ga sedaj lahko izpovemo: opozoriti javnost na to, da imajo v Gorici Slovenci vendarle že tudi nekaj stikov z umetnostjo, s kulturo.

Da je ta namen imel smisel in da je bil dosežen, najbolj glasno priča število obiskovalcev — tekom pičlih 14 dni v neugodnem letnem času 258 oseb. Za število goriških Slovencev je to jako častno spričevalo! Lahko bi bilo število še večje, če bi se bila delala reklama po časopisju in s plakati — toda ta se je namenoma opustila, da se pokaže, da je interes v občinstvu samem. Ni nam treba zabavljati na »občinstvo, ki nima nobenega smisla za umetnost in njena stremljenja« — kakor se je to doslej redno dogajalo pri vsaki razstavi na Slovenskem. To občinstvo je tudi dejanski dalo izraz svojemu interesu — in je izmed del, ki so bila še v lasti umetnikov, nakupilo četvero.

Razstava se je imenovala intimna. To pa raditega, ker je bilo pravzaprav vse prirejeno v intimnem krogu, na privatnem stanovanju, med znanci in prijatelji. Ti so izkušali pokazati, koliko je pozitivnega zanimanja med goriškimi Slovenci za umetnost in kakšna je ta umetnost, kolikor se je nahaja v privatni lasti goriških Slovencev.

Sodbe so lahko različne — in so bile tudi različne. Vsak je pač presojal s svojega subjektivnega stališča — kakor je videl in spoznal. Te sodbe bi k večjemu le dokazovale, da je potrebna vzgoja tudi glede umetniškega okusa občinstva, in da se ne dajo tej vzgoji odrekati lepi uspehi. Treba je pač potrpljenja!

Kvaliteta na razstavi je bila raznovrstna. Že zaraditega je bilo potrebno tako, da se dá občinstvu prilika, seznaniti se z važnimi načini umetniškega vstvarjenja. Naj vidi občinstvo razliko med oljnato sliko in med pastelom, med karikaturo in portretom, med sliko na steklu in perorisbo, med tihožitjem in pokrajino! Da se same dovršene stvari niso v teh razmerah mogle razstavljati, je razumljivo samoposebi. Če bi se bili prireditelji ravnali po strogo umetniškem merilu, bi se bila pač razstava skrčila prav izdatno. Zategadelj pa bi bilo skoro krivično, s tako visokega gledišča presojati kvaliteto te intimne razstave. In zato se tudi ne moremo strinjati s strogostjo, s katero je obsodil razstavljene umetnine kritik R. O. v »Gorici«. S tem pa zopet nočemo tajiti, da je bilo v razstavi marsikaj diletantskega na ogled postavljeno. Ampak est modus in rebus — in tudi v referatih o umetnosti in umetniških razstavah je nemogoče, da bi se prezirale dejanske razmere in da bi se konstruiralo popolnoma abstraktno stališče, ki ima morda veljavo za dotičnega kritika, ali pa še zanj ne!

Da se je uveljavil Grohar s svojima krasnima pokrajinama, s svojo moško silo in ubranostjo, s svojo imponujočo zrelostjo, je prav. Ravnotako radostno pa je bilo videti, da se Gustinčič s svojim svežim, cvetočim, mladostnim, solnčnim slikanjem popenja vedno višje in da mu bo vedno težje odrekati priznanje. Mlad je Gustinčič v svojem vstvarjanju — toda umetniška moč se čuti v njem, vidiš jo, kako sili neodoljivo na dan in veseliš se z njim vred tega spoznanja!

Ni da bi naštevali vsa posamezna dela, ki so se razstavila, in da bi imenoma navajali vse umetnike in »umetnike«, ki so tu nastopili. Zamolčati pa se ne da, da se je že na tej skromni razstavi — bilo je 85 del — pokazalo, da se lahko natančno določa karakteristika posameznih umetnikov in da se more napraviti sodba o njih vstvarjenju. Bucik n. pr. je nastopil z večjim številom del (23). Pastele in perorisbe je razstavil, slika pokrajine in portrete. Izbira si zanimive snovi — toda sujeti so vse majhni, brez večjega razmaha in poleta. Kakor bi bilo premalo resnobe še v njem in njegovem umetniškem stremljenju. In pri vsem tem se niti ne more uveljaviti prešernost njegove mladosti.

Pri J. Šantlovi se kaže energija. Delo pravi, da je moč njene volje velika. To spoznanje vam je dano, če gledate lepo kopijo velike Uhdejeve »Težke poti«, ali če opazujete njene pastele, tihožitja ali portrete. Zdi se, kakor da J. Šantlova pozna svoje moči do najmanjših detajlov, da računa z njimi natančno, da se nikoli ne ušteje in da je zato njeno vstvarjenje tako trdno in brez formalnih hib. Semtertja bi si človek želel ložjega in višjega zanosa.

H. Smrekar je bil zastopan s karikaturami Abdita, Etbina Kristana in dr. Lončarja. Karikature so karakteristične in duhovite. Ne karikirajo le vnanjosti zadetih oseb, ampak tudi njih duševnost. Nima pri tem bogzna kakšnega pomena, če je n. pr. Abditova karikatura, kakor bi bila še nedovršena. Ustvarjene so z ljubeznijo do karikiranih oseb — a z ljubeznijo, ki se rada reži in zabavlja bodisi zaradi prednosti ali napak.

Kaj naj bi očital Gvaizovim slikam? Občinstvo je bilo zadovoljno z njimi — toda isto občinstvo ni maralo za Groharjevo in Gustičičevo umetnost. Korektne so te slike, akademično pravilne — kakor bi bile do vratu zapeti filistri.

Tratnikove zmožnosti na intimni razstavi niso prišle do veljave. Tudi o ostalih umetnikih, ki so bili zastopani, se ne more trditi, da bi bili dokazali z razstavljenimi stvaritvami, da se smejo imenovati umetnike. Zaraditega pa ne kaže zaničevati tudi prireditev samo — intimno razstavo.

Vobče moramo reči, da je tudi ta razstava pričala o tem, da je kulturno stremljenje med Slovenci v Gorici mlado in nerazvito — a da hoče kvišku in vedno višje. Čim močnejše bo, tem večja bo njegova popolnost. Do te je pa seveda še daleč!

*

Intimna razstava je menda bila prva na Slovenskem, ki je imela tudi — gmotni uspeh. Del čistega dohodka je dobila tudi »Zarja«.

B.

društvo. In tisti inteligentje, ki so se teh predavanj udeleževali, tvorijo še danes pri narodnjakih najboljše elemente in uporabljajo proti delavcem znanje, ki so si ga pridobili na naših predavanjih. Prepričani smo, da bo tudi ta naskok na naše društvo in na njegove prireditve brezuspešen in da bodo zavedni delavci izkazali hvaležnost svojemu kulturnemu institutu s tem, da bodo še bolj obiskovali predavanja, ki jih bo začel prirejati kmalu v naših dvoranah novega »Delavskega doma«.

— **»Delavski dom«**, to novo poslopje, kjer se nahajajo sedeži vseh naših organizacij, bo skoraj dogotovljeno popolnoma. Še mesec dni in na razpolago bomo imeli lepo verando in dve lepi prostorni in zračni dvorani. Eno večjo, eno manjšo. Ko bo vse izgotovljeno, prirede organizacije posebno otvoritveno slavnost, za katero je že bil izvoljen slavnostni odbor. Po kakšnem sporedu se bo slavnost vršila, bomo poročali pravočasno. Ob tej priliki bo otvoril italijanski »Circolo di studii sociali« svojo sezono predavanj. »Ljudski oder« se tudi pripravlja, da otvori s Cankarjem sezono letošnjih predavanj in se pripravlja, da bo otvoritev najsijajnejši dokaz kulturnega stremljenja našega delavstva. Sodrugom priporočamo že sedaj, da se pripravljajo na te prireditve, med katerimi bo tudi, kakor čujemo, bogat umetniški koncert našega pevskega zbora.

Vanderbiltovo bogastvo.

(Konec.)

Kot vsak špekulant in skopuh je tudi Vanderbilt hrepenel po čim večjem bogastvu. Bogati plen, ki si ga je osvojil s premeteno špekulacijo pri Harlem-železnici, ga je vzpodbudil do nadaljnih finančnih pustolovščin. Komaj je plen spravil pod streho, se je v njem oglasila želja po Hudson River-železnici. Skopuh se ni oziral, da zakon zahteva to železnico kot konkurenčno progo napram New York-Harlem-železnici. Odločil se je, da jo mora dobiti pod svojo kontrolo, pa naj ga stane kolikor hoče. Zavedal se je, da s poštenimi in odkritimi sredstvi nič ne doseže. In za kar se je Vanderbilt odločil, je vselej tudi dosegel.

Pri tej špekulaciji so se završila zopet podla podkupovanja. Deželnozborski poslanci so doživeli enako skušnjo, kot mestni očetje v New Yorku leta 1863. Marsikateremu je zapel boben in prišel je ob vse svoje premoženje, dokler ni bil Vanderbilt absoluten gospodar železnice. Ali skopuha je gnalo naprej in naprej. K nakopičenim miljonom je hotel pridjati zopet nove. Zdaj je imel že dve železnici, hotel je imeti še tretjo, takozvano Centralno železnico. Ker se je bal, da bi s staro taktiko ne dosegel nič, in bi mu nihče ne sedel na limanice, je spremenil svoje postopanje. Odločil se je, da železnico spravi v bankrot, ne glede na to, kakšne vrste sredstva bo rabil, da doseže svoj namen.

Na zadnji postaji Centralne železnice v Albany so se morali prestopati potniki na Vanderbiltovo Hudson River-železnico. Tudi tovorno blago so morali prekladati na omenjeni postaji. Ali Vanderbilt je zaukazal svojim uslužbencem, da ne smejo prevažati blaga in potnikov, ki prihajajo s Centralno železnico. Ko je Vanderbilt izdal svoj ferman, proti kateremu ni bilo priziva, so se vlaki Hudson River-železnice ustavljali miljo daleč od postaje Centralne železnice zunaj mesta in na drugi strani reke Hudson. Blago je zaostajalo v Albanyju, pa tudi potnikov je mrgolelo, ki niso vedeli, kedaj jim bo sreča mila, da odrinejo proti Novem Jorku. Ljudstvo je bilo vsled tega nasilja silno razkačeno in razburjeno. Zahtevalo je, da mora postavodajna zbornica takoj uvesti najstrožjo preiskavo. Ali ta klic po preiskavi je bil podoben glasu vpijočega v puščavi. Jasno je moralo biti vsakemu, da taki ljudje, ki so prejeli podkupnino, ne morejo pomagati nobenemu.

Lastniki Centralne železnice so kleli, da se je delala tema. Njim so se pridružili še potniki, ki so bili še manj izbirčni v krepkih izrazih, kedar je bilo treba dati svoji jezi duška zaradi slabih prometnih razmer. Ali kletvine so bile brezuspešne. Razmere so se spremenile toliko, kolikor je izdala preiskava v postavodajni zbornici: nič! Vanderbilt je bil dobre volje in se je rogal ljudski jezi. Promet na železnici se je skrčil skoraj na ničlo, vrednost delnic je pa padala z vsakim dnem nižje in nižje. Delničarjem ni preostalo druzega, da so opustili kletev in sprejeli pogoje, katere jim je diktiral Vanderbilt.

Višji finančni tolovaji in oderuhi Astor, Steward in Cunard so naleteli na moža, ki je roparske finančne operacije še bolje razumel, kot omenjena trojica. Dne 12. oktobra 1867 so oddali Vanderbiltu direktorij Centralne železnice: uklonili so se pred njim, spoznavši, da gre prvenstvo v finančnem korzarstvu Vanderbiltu in da čaka vsakega neizogiben bankrot, ki bi se protivil njegovi volji.

Še preden je Vanderbilt osvojil Centralno železnico, je spletkaril in delal priprave, da ob prvi ugodni priliki naskoči in osvoji Erie-železnico. Zanj ni bilo nič nemogočega! Ako ni šlo gladko in zlepa, je pa nastopil kruto. V takih slučajih se ni izogibal najbrutalnejših sredstev. Okolo sebe je imel vedno število mešetarjev, ki so zanj skrivoma kupovali delnice. Kadar je Vanderbilt izdelal načrt za novo finančno korzarstvo, ga ni razodel nikomur. Njegovi mešetarji so kupovali delnice zanj, ne da bi drug o drugem vedeli, za koga jih kupujejo. Ko si je pa z delnicami pridobil večino, je pa na kratko spodil Drewa, premetenega lisjaka v finančnih zadevah in njegov direktorij. Ali s tem, da je Drewa spodil na kratko, Vanderbilt še ni bil v sedlu. Prebrisani lisjak Drew ga je s solzami v očeh prosil, da naj ga vzame zopet v službo. Obljubil mu je zvezde in luno z neba, če ga zopet nastavi za ravnatelja železnice. Izkušeni finančni korzar se je dal premotiti od solz in prošenj in je Drewa zopet nastavil za prvega ravnatelja. Zdaj je za Drewa napočil čas maščevanja. V zvezi z nekim Gouldom in Fiskom je v kratki dobi vzel navitemu malopridnežu 50 miljonov dolarjev in se tako maščeval, ker ga je Vanderbilt na kratko spodil iz službe, obenem pa je to bila njegova zahvala, da ga je zopet nastavil za prvega ravnatelja.

Ta izguba je tako učinkovala na Vanderbilta, da je bil vprihodnje previdnejši napram osebam, katerim je zaupal; obenem pa je koval nove načrte, da izgubo nadomesti. Ker ni bil nikdar v zadregi, če je bilo treba izumiti nov načrt za novo finančno tolovajstvo, je bil kmalu na jasnem, kaj mu je storiti, da pride do novih miljonov. Kakor spusti lovec lovske pse na divjačino, če upa, da se mu lov obnese, ravnotako je Vanderbilt izpustil svoje mešetarje na poslance zakonodajne zbornice. V najkrajšem času je dosegel tak uspeh, da je prekosil njegove najdrznejše načrte za osredotočenje kapitala. Dne 20. maja 1869 je bil sprejet zakon, ki mu je dal pravico združit železnice in zvodeniti delnice, zaeno mu je prinesel privilegije, ki so bile vredne stotine miljonov. Vanderbilt je bil zopet v sedlu. Zvodenitev delnic je vrgla Vanderbiltu ogromen dobiček. Načrt se je obnesel zanj kot svoj čas roparski pohodi in upadi divjih narodov v civilizirano Evropo.

Komaj je plen bil pod streho, je že Vanderbilt izdelal nov načrt za združenje železnic med Chicago in Novim Jorkom. Vanderbilt je s to špekulacijo položil temelj za ustanovitev mogočnega železniškega trusta.

Njegovo početje je vsepovsod zbujalo pozornost. Ljudstvo je spoznalo nevarnost, ki prihaja iz daljave. Posebno so bili v tem pogledu bistrovidni trgovci in podjetniki. Vanderbilta so nazivali tatu in roparja, ki je nevaren splošnosti. Ali Vanderbilt se je toliko brigal za te psovke, kakor če bi ga zmerjali za poštenjaka. Zavedal se je, da oni, ki ga psujejo, niso nič boljši od njega. Kar je izvrševal na debelo, so drugi delali na drobno.

Umrl je leta 1877. »Skesal« se je svojih grehov na smrtni postelji, časniki so ga pohvalili kot pobožnjaka, Bogu vdanega človeka in največjega ameriškega finančnega »ženija«.

Vanderbiltu I. je sledil njegov sin, Vanderbilt II. Njegov oče je v dobi svoje vlade, tekom 30. let spravil na kupček 105 miljonov dolarjev. Njegov nadebudni sin je tekom sedmih let dodal k temu kupčku še 100 miljonov. Ker pa človeško življenje ni večno, se je tudi Vanderbilt II. moral preseliti tje, kjer ni miljonarjev in beračev. Z dvesto miljoni, katere je zapustil ob svoji smrti, si ni mogel podaljšati niti za trenutek svojega življenja. Ž njimi je postavil le temelj svojim sinovom, da so v njegovem duhu lahko pomnoževali premoženje.

Njegovi sinovi so šli dalje. V oblasti so imeli železnice in treba jim je bilo stegniti le roke, da so osvojili tudi naravne zaklade. Z raznimi šikanami in zelo umazanimi sredstvi so železniški kralji prisilili lastnike rudnikov, da so jim za nizko ceno ponudili rudnike na prodaj. Ker je bilo nemogoče, da bi železniške družbe v zmislu zakona z leta 1873 imele rudnike v Pennsylvaniji, so ustanovili posebne rudniške družbe. Imena družb so bila različna, a lastniki so pa bili povsod eneiniste osebe.

Vanderbilt je v družbi z Morganom z raznimi manipulacijami prisilil železniško družbo »Philadelphia-Reading«, da je morala prodati 50 tisoč delnic, ker je postala bankrotna. Ko se je posrečila ta oplenitev, so železniški kralji podvrgli cele okraje mehkega premoga svojemu finančnemu žezlu.

V Novem Jorku so Vanderbiltovi najemniki leta 1887 dosegli, da je zakonodajna zbornica prisilila mestni svet, da Hudson-železnica za zemljišče, ki obsega 17 in četrt akrov in je vredna osem miljonov dolarjev, ni do danes plačala niti centa davka in najemnine. Na tem zemljišču stoji postaja železnice. V drugem slučaju je vojno ministrstvo odredilo, da se mora most Centralne železnice v interesu deželne obrambe zgraditi višje. Ko je bila zgradba končana, je pa največji del stroškov nosila država. Njujorška zakonodajna zbornica je tudi sprejela zakon, ki ima namen, da se zruši Erijski prekop, ki dela konkurenco železnicam Vanderbilta. Za zgradbo omenjenega prekopa je plačala država sto miljonov.

Vanderbilti imajo danes naloženo svoje premoženje v najrazličnejših podjetjih. Oni imajo tvornice, železnice, plavže, parnike, rudnike itd. Svoja posestva imajo celo na Filipinskih otokih. Oni izkoriščajo ameriške delavce kot domačine v kolonijah. Nihče drugi kot člani družine vedo, kako visoko je njih premoženje. Njih hčere se ženijo z evropejskimi plemenitniki, ki imajo seženj dolga imena, v žepu pa nič. V njih družbi zapravljajo razsipno denar na evropskih vladarskih dvorih, ki so ga izsesali iz ameriškega ljudstva, katero dela globoko doli pod zemljo, na parnikih, železnicah, v plavžih in tvornicah, ki seje, orje, žanje in melje in vsak dan zavoljo grižljeja kruha vaga svoje življenje.

Samo pri tvrdki

Glejte skozi proti luči! — Glejte skozi proti luči!

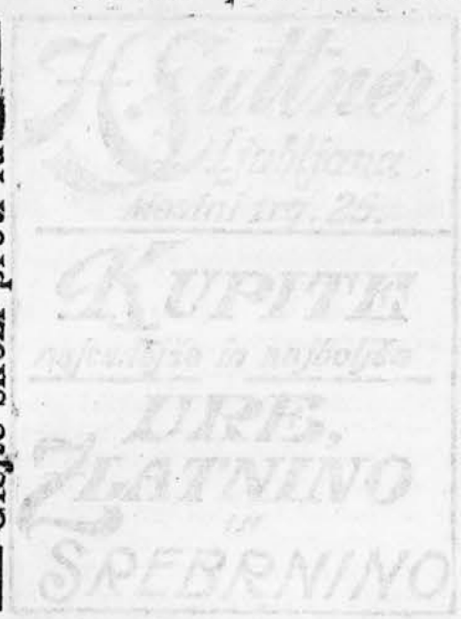

Cenik zastonj in poštnine prosto.

Zadnje vesti.

CERKVENA TATVINA.

Gorica, 26. julija. V Sovodnjah so tatovi ukradli cerkveno blagajno s 15.000 kronami. Prazno blagajno so našli na polju.

KANONI, KANONI!

Dunaj, 26. julija. Vprašanje novih topov straši po časopisju tukaj in v Budimpešti z očitnim namenom, da bi se polagoma v javnosti napravilo razpoloženje za nove militaristične zahteve. V povestih, ki se objavljajo, vlada sicer velika zmeda, kljub temu je nedvomno, da so vsi članki, ki se tičejo tega predmeta, inspirirani iz visokih vojaških krogov in da tudi protislovja v njih nimajo druzega namena, kakor izzvati polemiko, s katero bi se popularizirala stvar. Neki budimpeštanski list je trdil, da je vojni minister Auffenberg poslal cesarju v Išl predstavko, v kateri protestira, da so se njegove zahteve odklonile. Na to odgovarja v nekem tukajšnjem listu »visok general«, češ Schönaich se v delegacijah ni zavezal, da do leta 1915. ne pride z novimi zahtevami za vojsko, ampak je le rekel, da ne bo zahtev, če ne bo nujne potrebe. »Visoki general« potem nekoliko politizira ugibajoč, da pride vsak čas lahko do kakšnega zapletljaja in da noben vojni minister ne bo mogel upustiti zahteve, ki je »utemeljena« s tem, da je vojna uprava zahtevala 475 miljonov, dobila pa samo 200 miljonov. »Visoki general« brani sedanje topove, vendar pa pravi, da je treba novih, posebno havbic. Tudi za zrakoplovstvo dela propagando. Z visoke vojaške strani zatrjujejo, da sedanji topniški material nikakor ne more zadostovati, ker se ob sedanjem smodniku prehitro obrabi. Jekleni topovi bodo »neizogibni«.

ČEŠKO-NEMŠKA SPRAVA.

Praga, 26. julija. Sodba o spravnih pogajanjih je skrajno pesimistična (pravo aprilsko vreme!). V merodajnih krogih hočejo odgoditi razprave do jeseni, da se prepreči fiasko, ki bi bil sedaj neizogiben. O jezikovni rabi v Pragi so stališča tako nasprotna, da je za sedaj vsak kompromis izključen.

STRELA.

Přerov, 26. julija. Včeraj je strela ubila tri dekleta, ki so iskale zavetja pod lipo.

Pariz, 26. julija. V Isle Adam je strela ubila generalnega tajnika maročanske banke markija de Montebello.

Pittsburg (Amerika), 26. julija. Vsled velike povodnji je mnogo oseb utonilo.

JUSTHOVO TAJNO SVETNIŠTVO.

Budimpešta, 26. julija. Neki tukajšnji list poroča, da so vrnili Justhu iz kabinetne pisarne njegovo prošnjo za odložitev tajnega svetništva s pripomnjo, da je za rešitev neprimerna. Na merodajnem mestu pa izjavljajo, da to ni res in da cesar ni poklican v to, da bi svetoval komu, ali naj obdrži, ali odloži tajno svetništvo, in naravnost pa Justh ni prosil, naj ga cesar odveže od tajnega svetništva.

STAVKOVNO GIBANJE.

Stavka ženjcev.

Budimpešta, 26. julija. V komitatu Bares stavka 50 ženjcev. Policijski načelnik je obsodil štiri stavkujoče na 10dnevni zapor, ostale je prisilil, da so šli na delo. V Abonyju so bili obsojeni stavkujoči ženjci na 60dnevni zapor, nakar so obsojeni izjavili, da gredo na delo.

Generalna stavka v Genui.

Milan, 26. julija. Delavci v luki v Genui so pričeli včeraj zjutraj z generalno stavko, ki bo trajala 24 ur.

Podpore stavkujočim delavcem na dokih.

London, 26. julija. V poslanski zbornici je povedal poslanec O' Grady, da je dobil stavkovni komite delavcev na dokih iz Avstro-Ogrske in Nemčije 350.000 mark za podpore.

London, 26. julija. Voditelj delavcev Havelok Wilson je izjavil, da bodo najbrže pričeli vsi transportni delavci s stavko. Ako se ne bo končala londonska stavka ugodno za stavkujoče, morajo biti vsi delavci pripravljeni k dejanju.

London, 26. julija. V mestnem delu Wapping je prišlo do nemirov, ker so stavkujoči delavci baje zažgali železniške vozove. Policija je posegla vmes in ranila 25 delavcev, katere so prepeljali v bolnišnico.

NEZGODE V RUDNIKIH.

Bruselj, 26. julija. V rovu Erebus v Borinaži se je odtrgala vrv pri košu, ki je padel 150 m globoko. **4 rudarji so bili takoj mrtvi**, trije smrtnonevarno ranjeni.

Uniontown (Pensilvanija), 25. julija. V premogovniku je udrla voda v rov, kjer je delalo 40 rudarjev. Najbrže so vsi utonili.

TURČIJA.

Odstavljena policija.

Carigrad, 26. julija. Generalni ravnatelj policije in vodje policijskih komisariatov so bili od izpremembe popolnoma presenečeni. Ponoči je skupina častnikov udrla v policijsko ravnateljstvo in naznanila generalnemu ravnatelju, da ga je ministrski svet odstavil. Vse papirje so častniki zaplenili.

Carigrad, 26. julija. Vse osobje turške policije je odstavljeno.

Turška zbornica.

Carigrad, 26. julija. Včerajšnja seja zbornice je bila **izredno viharna**. Predsednik je pri otvoritvi naznanil, da mu je neki častnik prinesel pismo s podpisom »Zveza rešujočih častnikov,« ki očita mladoturkim zločine in zahteva, da se razpusti »zbornica«, oziroma »teater v Findlikli«, ker se častniška liga noče oškropiti z umazano krvjo. Če se **zbornica** ne razide v 48 urah, bo liga znala izpolniti svojo nalogo... To pismo je povzročilo pravi vihar. Mladoturki so hrupno protestirali. Omerc Nedži je zaklical: »Ne bojimo se smrti. Do današnjega dne ni bil še noben turški častnik tako strahopeten, da bi bil pisal anonimno pismo.« Zbornica je sklenila, da **zboruje v permanenci** in da se imata nemudoma poklicati veliki vezir in vojni minister na sejo. Ob 6. zvečer je prišel vojni minister. Dejal je, da smatra tisto pismo za neumen dovtip, vendar se bo preiskalo, kdo ga je pisal in kdo je v časopisih objavljal izjave »častniške lige«. Zbornica je prevzela odgovor na znanje.

Kritičen položaj.

Carigrad, 26. julija. Pozno zvečer so se začeli pristaši častniške lige zbirati pred zbornico. Množica narašča in demonstrira z žugajočimi klici proti parlamentu.

Carigrad, 26. julija. Položaj je kritičen. Tuintam je prišlo do ostrih demonstracij in spopadov. Vojaštvo je konsignirano. Parlament zobruje.

Berlin, 26. julija. Iz Carigrada javljajo »Berl. Tagbl.«, da se po vsej deželi množe pristaši mladoturkov in protestirajo proti razpustu zbornice. Nasprotja med strankami so se silno poostrila.

Carigrad, 26. julija. V luki je policija zaplenila barko z dinamitom, ki je imel revolucionarjem služiti za bombe.

Pariz, 26. julija. »Ag. Havas« javlja, da je v Beglerbegovi ulici zgorela hiša, kjer je imel mladoturški klub svoj sedež.

ITALIJANSKO TURŠKA VOJNA.

Carigrad, 25. junija. Moštvo in potniki nekega parnika, ki je došel iz Smirne, pripovedujejo, da so videli v luki v Lerošu italijansko torpedovko brez dimnika in jadra in pri kateri je bil most podrt. Domnevajo, da je to ena izmed torpedovk, ki je udrla v Dardanele.

Carigrad, 25. julija. Guverner iz Lemnosa brzojavlja, da so videli 21. t. m. štiri torpedovke, ki so plule proti Evbei.

POLOŽAJ V ALBANIJI.

Skoplje, 26. julija Vstaši so zasedli Prištino in žugajo, da bodo marširali dalje. Vse brzojavne zveze so porušene. Albanci zahtevajo, da se imenuje Kjamil-paša za velikega vezirja in da se razpusti zbornica.

Carigrad, 26. julija. Vodje Albancev se snidejo danes ali jutri v Prištini ali v Skopljem, da se posvetujejo. Albanci zahtevajo avtonomijo, albanske šole, latinsko pisavo, razpust zbornice in nove volitve ter ustanovitev posebnega eksarhata za pravoslavne Albance.

Solun, 26. julija. V Prištini je prišlo do boja med žandarji in kaznjenci, ki so v splošnem neredu pobegnili in napadli žandarsko kasarno. Na obeh straneh je bilo 15 mrtvih in 17 ranjenih.

MONARHISTIČNA ZAROTA V REPUBLIKANSKI GARDI.

Lizbona, 26. julija. Listi poročajo, da so prišli v vojašnici republikanske garde na sled monarhistični zaroti. 4 vojake so aretirali. Izginila je tudi večja zaloga patron.

BOLEZEN JAPONSKEGA CESARJA.

Tokio, 26. julija. Stanje Mikada je skrajno nevarno. Njegove sile so izčrpane. Smrt lahko nastopi vsak čas.

VELIK POTRES.

Lima (Peru v južni Ameriki), 26. julija. Potres, ki je trajal 40 sekund, je včeraj skoraj popolnoma uničil mesto Perua. Tudi več oseb je ubitih in ranjenih.

Stroj za izdelovanje steklenic.

Iznajdba stroja za izdelovanje steklenic Amerikanca Owensa je povzročila v vseh državah veliko pozornost. Izdelovanje steklenic, kakršno je bilo doslej v navadi, naj bi se popolnoma opustilo in nadomestilo z izdelovanjem na stroju. Stroj proizvaja v 24. urah 30.000 steklenic za pivo ali vino. Gotovo je to izreden

„SLAVIJA“ VZAJEMNO ZAVAROVALNA BANKA V PRAGI, ki je največji slovanski zavarovalni zavod v Avstriji, se najtopleje priporoča ter vabi p. n. slovensko občinstvo, da sklepa zavarovalne pogodbe, posebno za življenje in proti požaru le pri njej. — BANKA „SLAVIJA“ ima posebno ugodne pogoje in prikladne načine za zavarovanje življenja. Njeni tarifi za preskrbljenje za starost, za slučaj smrti roditeljev, za doto otrokom, so najcenejši. Ona razdeljuje ves čisti dobiček svojim članom. Življenske police banke „Slavije“ so neizpodbitne in nezapadljive. Gmotno podpira banka „Slavija“ narodna društva in organizacije, prispeva k narodnim dobrodelnim namenom in stremi za izboljšanjem in osamosvojitvijo narodnega gospodarstva. Ogromni rezervni fondi K 54 miljonov jamčijo za popolno varnost. Čistega dobička je do sedaj izplačala svojim članom življenskega oddelka K 2,495·719. Kapitalij in škod pa je do sedaj izplačala K 109.356·861. — Vsa pojasnila daje ter cenike in razkazila razpošilja drage volje in poštnine prosto

GENERALNI ZASTOP „SLAVIJE“ VZAJEMNO ZAVAROVALNE BANKE V LJUBLJANI.

napredek in pomenja za dosedanje proizvajanje velik preobrat. V Ameriki se je že izvršil ta preobrat. Stroj rabijo že v mnogih obratih in sicer delajo že v 17 steklarskih obratih s 109 strojl. Razentega je naročenih še 12 strojev, tako da bo v najkrajšem času proizvajalo 121 strojev ogromne množine steklenic.

Tudi napredek v produkciji je v Ameriki izdaten. V steklarni American Bottle Co., Newark, so izdelali od 1. avgusta 1910 do 1. junija 1911 na stroju 11,772.576 ducatov steklenic. Ta preobrat je povzročil veliko brezposelnost med steklarji, ker je upeljava stroja popolnoma preobrazila dosedanje izdelovanje. Od 242 ameriških stekla rn je vzdržalo obrat v septembru, oktobru in novembru 1911 le 180 stekla rn, 62 obratov je popolnoma počivalo. Zato je bila brezposelnost steklarskih delavcev ogromna. Od 8201 organiziranih izdelovateljev steklenic je bilo v septembru, oktobru in novembru 1911 popolnoma brezposelnih 1651 delavcev, velik del ostalih delavcev pa deloma. Organizacija je izdala ogromne svote za podpore. Dohodki organizacije so znašali v onih treh mesecih 19.445 dolarjev, stroški pa so znašali v istem času 77.145 dolarjev. Ogromni deficit 57.700 dolarjev je izdala organizacija skoraj le kot podpore brezposelnim.

V Evropi, posebno v Nemčiji, kjer je produkcija steklenic zelo velika, se ta preobrat še ni izvršil, čeprav je »ring« (kapitalistična zveza) steklarskih industrijalcev kupil Owensov patent za dvanajst miljonov mark. Da še niso upeljali ti industrijalci novega stroja iz obzirnosti in človekoljubnosti do delavstva, to je samo po sebi umljivo, ker kapitalistični družabni red ne pozna nobenih obzirov do delavstva. V Nemčiji so postavili prvi stroj za izdelovanje steklenic po Owensovem patentu v juliju 1908 v steklarni Sinzig ob Renu. Družba Apollinarisbrunnen je zgradila posebno tovarno, v kateri izdelujejo steklenice zgolj na Owensovem stroju. V ostalih obratih stroja še niso močno upeljali, le 15 Owensovih strojev je doslej postavljenih. Zelo obširna Heyjeva steklarna v Gerresheimu ima 5 strojev, v Oldenburgu in Nienburgu sta po dva; izrecno pa moramo povdarjati, da v posameznih obratih ti stroji po več mesecev ne delajo.

Kako je mogoča ta silna razlika med nemškim in ameriškim proizvajanjem? Prvič so mezde delavcev steklenic v Ameriki tri- do štirikrat višje kakor na Nemškem, torej se ameriškemu kapitalizmu upeljava stroja mnogo bolje rentira kakor nemškemu. Znano je vendar, da ima kapitalizem le tedaj interes za upeljavo strojev, ako se znižajo proizvajalni stroški. Drugi vzrok, da se Owensovi stroji niso še tako razširili v Evropi je ta, da so steklenice izdelane na strojih mnogo manj trpežne, kakor steklenice ročnega dela. Steklenice, izdelane na strojih, nimajo veliko odporne sile proti močno šumečim pijačam in takim, ki imajo veliko ogljikove kisline. Tovarnarji so pa prisiljeni, da izdelujejo le take steklenice, ki odgovarjajo vsem zahtevam, posebno pijače z ogljikovo kislino potrebujejo močne steklenice. Pijače, ki se pridelujejo in izvažajo v Evropi, kakor vino, pivo in naravne mineralne vode, leže precej dolgo po skladiščih. Ako napolni na primer vinski trgovec miljon steklenic z vinom, ki čaka dostikrat po pet let, da ga razpeča, in če poči vsako leto nekaj tisoč steklenic, tedaj ima prav občutno izgubo. Izguba pri steklenicah seveda ni tako velika, pač pa pri vinu, ki je tem dražje, čim starejše je. V Ameriki nimajo pijač, ki bi imele toliko ogljikove kisline, tudi ne leže tako dolgo po skladščih, ni treba torej, da bi bile steklenice tako močne.

Po Avstrijskem in v Nemčiji iščejo po vseh steklarnah delavce, ki so spretni izdelovatelji steklenic. Seveda bi tovarnarji raje izdelovali steklenice na strojih, ako bi steklenice, izdelane na Owensovih strojih, odgovarjale vsem zahtevam. V onih tovarnah, kjer že izdelujejo na ta način steklenice, leže v velikih kupih nagromadene v skladiščih, ne morejo jih prodati, medtem ko steklenice ročnega dela spravijo lehko v denar. Gotovo bodo odpravili tudi to zapreko in Owensovi stroji bodo delali tudi v Evropi. Kemična sestavina steklene mase, kakršna je sedaj v rabi, ne prenaša hitrega predelovalnega procesa kakor je običajen pri Owensovem stroju. Stekleno maso je treba predelovati enakomerno, ohlajati se mora predvsem počasi, le na ta način dosežejo trpežnost, ki je glavni pogoj steklenine.

Odgovorni urednik Fran Barti.
Izdaja in zalaga založba »Zarje«.
Tiska »Učiteljska Tiskarna« v Ljubljani.

= Poglejte na drugi strani! =

= Poglejte na drugi strani! =

Ali sem „Zarji“ že pridobil novega naročnika?

Na prodaj so

motorji

od 1½ HP do 3½ HP na Rimski cesti štev. 11 na dvorišču pri tvrdki PETER SKAFAR.

Najnovejše! Najnovejše!

Maksim Gorkij

„Mati“.

Cena K 4·—.

To pohvalno delo slavnega ruskega pisatelja je izšlo te dni. Dobiva se po vseh knjigarnah, kakor tudi v založbi „Zarje“ v Ljubljani, ki je knjigo založila in izdala.

Pozor!

50 tisoč parov črevljev

4 pare črevljev za K 8·—.

Zaradi plačevalnih neprilik več velikih tvornic, sem dobil naročilo, da razprodam veliko množino črevljev mnogo pod izdelovalno ceno. Prodam torej vsakomur 2 para moških in 2 para ženskih črevljev na trakove, usnje rumeno ali črno, galoširano, s kapicami in z dobro zbitimi usnjenimi podplati, jako elegantni, nova fasona, velikost po številkah. Vsi 4 pari veljajo le K 8. Razpošiljam po povzetju. A. GELB, izvoz črevljev, Krakovo št. Z 160. Zamena dopustna ali denar nazaj.

Tobakarne oziroma prodajalne „Zarje“ v Trstu so:

Južni kolodvor.
Ficke, Kasel Silos pred vhodom v prosto luko.
Moze, ulica Miramar 1.
Beden, ulica Madonnina št. 2.
Gostilna Internazional, ulica Giovanni Boccacio št. 25.
Lavrenčič, trg pred Kasarno (Piazza Caserma).
Pipan, ulica Ponte della Fabra.
Gramaticopulo, Piazza Barriera.
Bruna, ulica del Rivo.
Raitinger, Riva Grumola št. 20.
Hoeltl, trafika na državnem kolodvoru.
Bajc, ulica Geppa.
Kovač Antonija prodajalna v Sv. Križu.
Muraro Matej, Via Sette Fontane 14.
Geržina, Rojan.
Benussi, Gretta.
Skladišče II. kons. zadrug na Belvedere.
Artuš, Belvedere 57.
Sekovar, Piazza Caserma.

Naznanilo prodaje.

Vsled sklepa upniškega odbora in dovolila c. kr. deželne sodnije v Ljubljani se

trgovina tvrdke Franc Souvan sin v Ljubljani

na Mestnem trgu

sedaj nadaljuje ter se vse v konkurzno maso te tvrdke spadajoče manufakturno in modno blago,

kakor: moško in žensko sukno, svila, preproge, odeje, zastori, zagrinjala, linolej, pletenine, bela kotenina, platno, podloge itd.

prodaja po zelo nizkih cenah.

Prodajalo se bode vsak dan od 8. do 12. dopoldne in od 2. do 7. popoldne izvzemši ob nedeljah in praznikih.

V Ljubljani, dne 25. julija 1912.

Dr. Fran Tekavčič
odvetnik v Ljubljani kot upravnik konkurza.

Delavske zadruge

za TRST, ISTRO IN FURLANIJO.

(Vpisana zadruga z omejenim poroštvom.)

Začetkom meseca septembra

otvorimo naše prvo

SKLADIŠČE OBLEK

v Trstu ul. Raffineria št. 3

(poleg trga Barriera vecchia)

kjer bo v zalogi

več nego za 100.000 kron blaga

razdeljenega na naslednje oddelke:

1. Izgotovljene obleke za moške, dečke in otroke; delovne preobleke.

2. Perilo izgotovljeno in po meri: Pletenice, spodnje hlače, robci moški in ženski, za dečke in otroke, raznovrstni drugi komadi za osebno in domačo rabo.

3. Klobuki in čepice za moške, dečke in otroke.

4. Obuvala moška in ženska, za dečke in otroke.

Tedaj ko otvorimo to novo skladišče objavimo celoten seznam vseh vrst blaga. Že sedaj pa moramo opozarjati naše člane, da njihovo pričakovanje ne bo razočarano.

Za sedaj smo izločili vse vrste risanega platna, ki je podvrženo vplivu in varijacijam mode. **Glede vsega drugega pa bodo našli člani v svojem zadružnem skladišču** veliko izbero najboljših vrst blaga po najnižjih cenah.

Cenjeni zadružniki!

Pripravite se že sedaj, da si nabavite blago za bodočo jesen in zimo v svojem skladišču. V to svrho vam priporočamo, da se pridno poslužujete našega hranilnega oddelka in naših hranilnih listkov.

Julij 1912. **VODSTVO.**